

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΜΠΑΚΛΑΒΑΣ – ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΠΙΚΑΚΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ – ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΛΑΤΙΝΙΚΑ

Γ΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΜΑΔΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Β΄ τόμος
Μαθήματα XXXIII-L

Θέση υπογραφής δικαιούχων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, εφόσον η υπογραφή προβλέπεται από τη σύμβαση.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Τις μεταφράσεις όλων των μαθημάτων έγραψε ο Β. Μπακλαβάς. Τα γλωσσικά σχόλια έγραψε ο Β. Μπακλαβάς. Τους λεξιλογικούς πίνακες και τα κλιτικά υποδείγματα έγραψε ο Μ. Μπικάκης. Τις συντακτικές αναλύσεις έγραψε ο Β. Μπακλαβάς. Τις συντακτικές ασκήσεις έγραψαν Ε. Αντωνοπούλου και ο Β. Μπακλαβάς. Τα θέματα θεωρίας συντακτικού έγραψε ο Β. Μπακλαβάς. Τα ετυμολογικά σχόλια και ομόρριζα έγραψε ο Γ. Ανδρικόπουλος. Τις απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου έγραψε ο Μ. Μπικάκης. Τις Ασκήσεις για επανάληψη έγραψαν ο Β. Μπακλαβάς και ο Μ. Μπικάκης. Την ευθύνη για τη γενική επιμέλεια του έργου είχε ο Β. Μπακλαβάς. • Στο εξώφυλλο: φωτογραφία χάλκινου ανδριάντα του στωικού φιλοσόφου και αυτοκράτορα Μάρκου Αυρηλίου· Ρώμη, πλατεία Καπιτωλίου, Λόφος του Καπιτωλίου (© για τη φωτογραφία: shutterstock.com).

Εκδόσεις Πατάκη – Εκπαίδευση

Β. Μπακλαβάς, Μ. Μπικάκης, Ε. Αντωνοπούλου, Γ. Ανδρικόπουλος,

Λατινικά Γ΄ Γενικού Λυκείου, Ομάδας Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών – Β΄ τόμος

Διορθώσεις: Σοφία Κροκίδη, Γιώργος Ανδρικόπουλος

Υπεύθυνος έκδοσης: Βαγγέλης Μπακλαβάς

DTP: Χριστίνα Κωνσταντινίδου, Αλέξιος Μάστορης

Copyright© Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε. (Εκδόσεις Πατάκη), Β. Μπακλαβάς, Μ. Μπικάκης

και Ε. Αντωνοπούλου, Αθήνα, 2015, 2021

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Οκτώβριος 2021

Κ.Ε.Τ. Δ659 – Κ.Ε.Π. 804/21

ISBN 978-960-16-9616-4

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΥΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), 570 09, ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

Τ.Θ. 1213, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: [http:// www.patakis.gr](http://www.patakis.gr) • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Πρόλογος

Το παρόν βοήθημα αποτελεί καρπό πολύχρονης φροντιστηριακής διδακτικής εμπειρίας όλων των συγγραφέων. Στηρίζεται στις παρατηρήσεις του σχολικού βιβλίου, του *Βιβλίου του καθηγητή*, του βιβλίου *Αξιολόγηση* του Κ.Ε.Ε. και των Ψηφιακών Βοηθημάτων του Υπουργείου Παιδείας.

Κάθε μάθημα δομείται ως εξής:

- κείμενο και μετάφραση σε παράθεση (χωρίς μετασχηματισμό του κειμένου)
- κείμενο και μετάφραση σε αντιστοίχιση (με μετασχηματισμό του κειμένου, ώστε να υπάρχει αντιστοιχία κειμένου και μετάφρασης)
- αναλυτική γραμματική αναγνώριση όλων των λέξεων
- λεξιλογικοί πίνακες και κλιτικά υποδείγματα
- αναλυτική συντακτική αναγνώριση όλων των λέξεων, με αναγνώριση όλων των δευτερευουσών προτάσεων και συντακτικά σχόλια που αποτελούν μέρος της εξεταστέας ύλης
- συντακτικές ασκήσεις που μπορεί να αποτελέσουν θέματα στις εξετάσεις.

Επίσης, στο Β΄ τόμο περιλαμβάνονται:

- ετυμολογικά σχόλια και ομόρριζα ανά μάθημα
- θέματα θεωρίας συντακτικού (με πίνακες)
- ασκήσεις για επανάληψη ανά μάθημα (με τις απαντήσεις τους)
- απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Για συμπληρωματικό και υποστηρικτικό υλικό, παροράματα, διευκρινίσεις κτλ. για το μάθημα των Λατινικών επισκεφτείτε το www.patakis.gr ή το www.vinlioroleiopataki.gr, στο πεδίο Αναζήτηση πληκτρολογήστε τον κωδικό 13616 (ή σκανάρετε το QR code) και κάντε κλικ στο κουμπί Περισσότερες Πληροφορίες. Για σχόλια, παρατηρήσεις, διευκρινίσεις κτλ. μπορείτε να επικοινωνείτε με τους συγγραφείς στο info@patakis.gr.

Συντομογραφίες

Abl.	Ablativus / Αφαιρετική	κτλ.	και τα λοιπά
Acc.	Accusativus / Αιτιατική	Λ.Γ.	«Λατινική Γραμματική» (του Α. Τζαρτζάνου)
Dat.	Dativus / Δοτική	ΜΕΛΛ.	μέλλοντας
Gen.	Genetivus / Γενική	μετχ.	μετοχή
Nom.	Nominativus / Ονομαστική	ουδ.	ουδέτερο
Voc.	Vocativus / Κλητική	ουσ.	ουσιαστικό
αιτιολογ.	αιτιολογικός	παθητ. φων.	παθητική φωνή
αντικ.	αντικείμενο	π.χ.	παραδείγματος χάριν
αντων.	αντωνυμία	ΠΑΡΑΚ.	παρακείμενος
ανώμ.	ανώμαλο	ΠΑΡΑΤ.	παρατατικός
αποθ.	αποθετικό	πληθ.	πληθυντικός
αρσ.	αρσενικό	πρβ.	πράβαλε
άσκ.	άσκηση	πρόσ.	πρόσωπο
Βιβλ. καθηγ.	Βιβλίο καθηγητή	προσδ.	προσδιορισμός
βλ.	βλέπε	πρότ.	πρόταση
δευτ.	δευτερεύουσα	ρήμ.	ρήμα
εμπρόθ.	εμπρόθετος	Σ. ΜΕΛΛ.	συντελεσμένος μέλλοντας
ενεργ. φων.	ενεργητική φωνή	σελ.	σελίδα / σελίδες
ΕΝΕΣΤ.	ενεστώτας	σημ.	σημείωση
ενικ.	ενικός	συγκρ. / ΣΥΓΚΡ.	συγκριτικός
ενν.	εννοείται	σύνδ.	σύνδεσμος
επίθ.	επίθετο	σχολ. βιβλ.	σχολικό βιβλίο «Λατινικά Γ' Λυκείου» (των Μ. Πασάλη - Γ. Σαββαντίδη)
επιρρ.	επιρρηματικός	υπερθ. / ΥΠΕΡΘ.	υπερθετικός
επίρρ.	επίρρημα	ΥΠΕΡΣ.	υπερσυντέλικος
ημιαποθ.	ημιαποθετικό	υποκ.	υποκείμενο
θετ. / ΘΕΤ.	θετικός	φων.	φωνή
θηλ.	θηλυκό		
κείμε. / Κ.	κείμενο		
κλ.	κλίση		

Περιεχόμενα

Πρόλογος	5
Συντομογραφίες	6
Ευρετήριο σημαντικών συντακτικών Παρατηρήσεων	8
Μάθημα XXXIII: Καιρός για ανασυγκρότηση	9
Μάθημα XXXIV: Ο Σκιπίωνας ο Αφρικανός και οι λήσταιροι	30
Μάθημα XXXV: Ο φιλόσοφος μπροστά στα δεινά της εξορίας	51
Μάθημα XXXVI: Μια απόπειρα δωροδοκίας	71
Μάθημα XXXVII: Η κατάρα των εμφυλίων πολέμων	91
Μάθημα XXXVIII: Η μοίρα της Καικιλίας	113
Μάθημα XXXIX: Ένα πρότυπο ιδανικού ανθρώπου	129
Μάθημα XL: Ακλόνητη αποφασιστικότητα μπροστά στις απειλές του δικτάτορα	150
Μάθημα XLI: Μίλα για να σε καταλάβουν, όχι για να μιλάς	168
Μάθημα XLII: Ο Κικέρωνας και η συνωμοσία του Κατιλίνα	190
Μάθημα XLIII: Η οργή της μάνας	207
Μάθημα XLIV: Η ζωή των τυράννων	228
Μάθημα XLV: Μια επιστολή στα ελληνικά αναπτερώνει το πθικό των πολιορκημένων	246
Μάθημα XLVI: Το γενικό συμφέρον μπαίνει πριν από το ατομικό	268
Μάθημα XLVII: Ο Αύγουστος και η φιλαρέσκεια της κόρης του Ιουλίας	289
Μάθημα XLVIII: Το ελάφι του Σερτώριου	309
Μάθημα XLIX: Η Πορκία και ο Βρούτος	332
Μάθημα L: Η φτώχεια και η απληστία είναι κακοί σύμβουλοι της εξουσίας	352
Θέματα θεωρίας Συντακτικού	371
Ετυμολογικά σχόλια και Ομόρριζα (ανά μάθημα, XXX-L)	426
Ετυμολογικά σχόλια και Ομόρριζα (αλφαβητικά, XVI-L)	443
Επαναληπτικές ασκήσεις (ανά μάθημα)	455
Απαντήσεις στις Επαναληπτικές ασκήσεις (ανά μάθημα)	510
Επαναληπτικά Κριτήρια αξιολόγησης	519
Απαντήσεις στα Επαναληπτικά Κριτήρια αξιολόγησης	531
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολ. βιβλίου	533
Απαντήσεις στις Επαναληπτικές ασκήσεις του σχολ. βιβλίου	565

Ευρετήριο συντακτικών παρατηρήσεων Β΄ τόμου

αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις	200
απόλυτη σύγκριση	106
άρση λατινισμού ειδικού απαρεμφάτου	325
αφαιρετική (κυρίως) της ύλης	142
αφαιρετική απόλυτη μετοχή	366
β΄ όρος της σύγκρισης	105
γερονδιακό του σκοπού	85
διαιρεμένο όλο	259
δοτική κατηγορηματική του σκοπού	323
έκφραση χρόνου που δηλώνει το «πριν από πόσο καιρό από τώρα»	183
εκφορά διαταγής με απαρέμφατο	44
εκφορά του οργάνου ή του μέσου όταν είναι πρόσωπο	108
εναντίωση	364
κατηγορηματική μετοχή	84
παθητική περιφραστική συζυγία	23
σουπίνο	42
χρονικές προτάσεις του υστερόχρονου	82
<i>debeo</i> + απαρέμφατο	23
<i>post</i>	265

1

Κείμενο

Omnia sunt excitanda tibi uni, C. Caesar, quae iacere sentis percussa atque prostrata impetu belli ipsius, quod necesse fuit: constituenda iudicia, revocanda fides, comprimendae libidines, propaganda suboles; omnia quae dilapsa iam diffluxerunt, severis legibus vincienda sunt. In tanto civili bello, in tanto ardore animorum et armorum, quassata res publica multa perdidit et ornamenta dignitatis et praesidia stabilitatis suae; multaque uterque dux fecit armatus, quae idem togatus fieri prohibuisset. Quare subveniendum reipublicae est et omnia nunc belli vulnera tibi sananda sunt, quibus praeter te mederi nemo potest.

2α

Κείμενο – Μετάφραση σε παράθεση

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

*Omnia sunt excitanda
tibi uni, C. Caesar,
quae iacere sentis percussa
atque prostrata
impetu belli ipsius,
quod necesse fuit:
constituenda iudicia,

revocanda fides,*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Όλα πρέπει να ανασυγκροτηθούν¹
από σένα μόνο, Γ(άιε) Καίσαρα,
όσα ξέρεις ότι κείτονται ανατραμμένα
και ριγμένα κάτω²
από τη λαίλαπα του ίδιου του πολέμου,
που υπήρξε αναγκαίος³
πρέπει να αναδιοργανωθεί η δικαιο-
σύνη,⁴
πρέπει να αποκατασταθεί η εμπορική
πίστη,

1. Ή: να αποκατασταθούν.

2. Ή: καταλυμένα. Το Βιβλ. καθηγ. –πιθανότατα από αβλεψία– μεταφράζει εδώ: κείτονται καταλυμένα και ριγμένα κάτω ωστόσο, σύμφωνα με το λεξιλόγιο του σχολ. βιβλ., η μτχ. *prostrata* σημαίνει «ριγμένα κάτω» ή «καταλυμένα», ενώ η μτχ. *percussa* σημαίνει «ανατραμμένα».

3. Ή: αναπόφευκτος. Τη μτφρ. «αναγκαίος» επιλέγει το Βιβλ. καθηγ. (βλ. σελ. 97).

4. Ή: να αναδιοργανωθούν τα δικαστήρια.

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

*comprimendae libidines,
propaganda suboles;*

*omnia quae dilapsa
iam diffluxerunt,
severis legibus vincienda sunt.*

*In tanto civili bello,
in tanto ardore animorum et armorum,*

*quassata res publica
multa perdidit et ornamenta dignitatis
et praesidia stabilitatis suae;*

*multaque uterque dux fecit
armatus,
quae idem togatus fieri prohibuisset.*

*Quare subveniendum reipublicae est
et omnia nunc belli vulnera tibi sananda
sunt,*

quibus praeter te mederi nemo potest.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

πρέπει να καλιναγωγηθούν τα πάθη,
πρέπει να επιδιωχθεί η αύξηση του
πληθυσμού·

όλα όσα, αφού κατέρρευσαν,
ήδη έχουν καταλυθεί
πρέπει να στερεωθούν με αυστηρούς
νόμους.

Σε έναν τόσο μεγάλο⁵ εμφύλιο πόλεμο,
σε ένα τόσο μεγάλο⁵ πάθος των ψυχών
και των όπλων,

η ρημαγμένη πολιτεία
έχασε και πολλά διακριτικά του κύρους
της και (πολλά) στηρίγματα της
σταθερότητάς της⁶

και πολλά έκαναν και οι δύο αρχηγοί⁷
στον πόλεμο,
τα οποία οι ίδιοι⁸ στην ειρήνη θα είχαν
εμποδίσει να γίνουν.

Επομένως, πρέπει να βοηθήσεις την
πολιτεία

και όλα τα τραύματα του πολέμου
πρέπει να θεραπευτούν τώρα από
σένα,

τα οποία κανείς εκτός από εσένα δεν
μπορεί να γιατρέψει.

2β

Κείμενο – Μετάφραση σε αντιστοιχία

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

*Omnia excitanda sunt
tibi uni, C. Caesar,
quae sentis iacere percussa*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Όλα πρέπει να ανασυγκροτηθούν¹
από σένα μόνο, Γ(άιε) Καίσαρα,
όσα ξέρεις ότι κείτονται ανατραμμένα

5. Ή: τόσο φοβερό (βλ. Βιβλ. καθηγ., σελ. 97).

6. Ακολουθούμε εδώ τη μτφρ. του Βιβλ. καθηγ. (σελ. 97): το *multa* εκλαμβάνεται ως επιθετικός προσδ. (και όχι ως αντικείμενο), επειδή δεν ακολουθεί κόμμα μετά το ρήμ. *perdidit*, ώστε τα *ornamenta* και *praesidia* να εκληφθούν ως επεξηγήσεις.

7. Κατά λέξη: και ο ένας και ο άλλος, *έκάτερος*. Μεταφράζουμε εδώ «και οι δύο», ακολουθώντας το λεξιλόγιο του σχολ. βιβλ.

8. Χρησιμοποιείται εδώ πληθ. αριθμός, λόγω της μτφρ. του *uterque dux* με πληθ. αριθμό (= και οι δύο αρχηγοί).

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

*atque prostrata
 impetu ipsius belli,
 quod fuit necesse:
 constituenda (sunt) iudicia,

 revocanda (est) fides,

 comprimendae (sunt) libidines,
 propaganda (est) suboles;

 omnia quae
 dilapsa
 iam diffluxerunt,
 vincienda sunt severis legibus.*

*In tanto civili bello,
 in tanto ardore animorum et armorum,*

*quassata res publica
 perdidit et multa ornamenta
 dignitatis
 et (multa) praesidia
 stabilitatis suae;
 multaque fecit uterque dux
 armatus,
 quae idem togatus prohibuisset fieri.*

*Quare subveniendum (est) reipublicae
 est
 et omnia vulnera belli sananda sunt
 nunc tibi,

 quibus nemo praeter te potest mederi.*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

και ριγμένα κάτω²
 από τη λαίλαπα του ίδιου του πολέμου,
 που υπήρξε αναγκαίος·³
 πρέπει να αναδιοργανωθεί η δικαιο-
 σύνη,⁴
 πρέπει να αποκατασταθεί η εμπορική
 πίστη,
 πρέπει να χαλιναγωγηθούν τα πάθη,
 πρέπει να επιδιωχθεί η αύξηση του
 πληθυσμού·
 όλα όσα,
 αφού κατέρρευσαν,
 ήδη έχουν καταλυθεί
 πρέπει να στερεωθούν με αυστηρούς
 νόμους.
 Σε έναν τόσο μεγάλο⁵ εμφύλιο πόλεμο,
 σε ένα τόσο μεγάλο⁵ πάθος των ψυχών
 και των όπλων,
 η ρημαγμένη πολιτεία
 έχασε και πολλά διακριτικά
 του κύρους (της)
 και (πολλά) στηρίγματα
 της σταθερότητάς της·⁶
 και πολλά έκαναν και οι δύο αρχηγοί⁷
 στον πόλεμο,
 τα οποία οι ίδιοι⁸ στην ειρήνη θα είχαν
 εμποδίσει να γίνουν.
 Επομένως, πρέπει να βοηθήσεις την
 πολιτεία
 και όλα τα τραύματα του πολέμου
 πρέπει να θεραπευτούν τώρα από
 σένα,
 τα οποία κανείς εκτός από εσένα δεν
 μπορεί να γιατρέψει.

3

Το εισαγωγικό σημείωμα του κειμένου

- Πηγή του κειμένου του Μαθήματος 33 είναι ο λόγος «Pro Marcello» του Κικέρωνα.
- Ο Μάρκελλος (Marcus Claudius Marcellus) υπήρξε πολιτικός αντίπαλος του Ιουλίου Καίσαρα. Στον οδυνηρό για τους Ρωμαίους εμφύλιο πόλεμο ανάμεσα στον Πομπήιο και στον Καίσαρα, ο Μάρκελλος ήταν με το μέρος του Πομπηίου.
- Δύο χρόνια μετά την ήττα του Πομπηίου από τον Καίσαρα στη μάχη των Φαρσάλων (48 π.Χ.) ο Καίσαρας επέτρεψε στον Μάρκελλο να επιστρέψει στη Ρώμη από τη Μυτιλήνη, όπου είχε αυτοεξοριστεί. Ο Μάρκελλος όμως δολοφονήθηκε στον Πειραιά το 45 π.Χ., πριν προλάβει να γυρίσει.
- Η ρωμαϊκή δημοκρατία γνώρισε στις τελευταίες δεκαετίες της μια ατέλειωτη αλυσίδα από εμφύλιους πολέμους, που έληξαν το 31 π.Χ., με τη νίκη του Οκταβιανού επί του Αντωνίου και της Κλεοπάτρας στη ναυμαχία του Ακτίου.
- Οι εμφύλιοι πόλεμοι αποτέλεσαν μια πικρή/ οδυνηρή εμπειρία για τους συγχρόνους και μια τραυματική ανάμνηση για τους μεταγενέστερους.
- Ο Κικέρωνας είχε ανέλαβε να ευχαριστήσει τον Καίσαρα γι' αυτή την απόφασή του με τον λόγο του «Pro Marcello» (πριν ακόμα δολοφονηθεί ο Μάρκελλος). Στον λόγο αυτό ο Κικέρωνας:
  - Εκφράζει γενικότερα την άποψή του για το θέμα του εμφύλιου πολέμου ανάμεσα στον Καίσαρα και στον Πομπήιο, το οποίο ήταν πολύ ευαίσθητο και οδυνηρό για τους Ρωμαίους.
  - Επισημαίνει τις ευθύνες και των δύο αρχηγών.
  - Προτείνει στον Καίσαρα ένα ευρύ πρόγραμμα ανασυγκρότησης, «για να γιατρευτούν οι πληγές του πολέμου».
  - Στο απόσπασμα του Μαθήματος 33 ο Κικέρωνας αναλύει την οδυνηρή πραγματικότητα των εμφύλιων συγκρούσεων, συγκεντρώνοντας την προσοχή του στην ψυχολογία των αντιπάλων και ειδικότερα στη συμπεριφορά του νικητή.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η ιστορική περίοδος της ρωμαϊκής δημοκρατίας (res publica Romana) ξεκινά με την εκδίωξη (περίπου 510 π.Χ.) του τελευταίου Ετρούσκου βασιλιά της Ρώμης, του Ταρκύνιου Υπερήφανου, και τελειώνει με τη νίκη του Οκταβιανού εναντίον του Μάρκου Αντωνίου και της βασίλισσας της Αιγύπτου Κλεοπάτρας στη ναυμαχία του Ακτίου το 31 π.Χ. (οπότε ξεκινούν οι Αυγούστειοι χρόνοι).

4

Λεξιλόγιο

omnia: ονομαστική πληθ., ουδ. γένους, του επιθ. της γ' κλ. *omnis, omnis, omne* = όλος.

sunt excitanda: γ' πληθ. οριστικής ενεστώτα της παθητ. περιφραστικής συζυγίας του ρήμ. *excito, excitavi, excitatum, excitare* (1) = αποκαθιστώ, ανασυγκροτώ· **excitanda:** ονομαστική πληθ., ουδ. γένους, του γερουνδιακού του ρήμ. *excito*.

tibi: δοτική ενικ. του β' προσ. της προσωπικής αντων.

uni: δοτική ενικ. αρσ. γένους, του απόλυτου αριθμητικού επιθ. *unus, una, unum* = 1. ένας, μία, ένα· 2. εδώ: μόνος, μόνη, μόνο (χρησιμοποιείται ως αντωνυμικό επίθ.: βλ. και σχολ. βιβλίο, Μάθημα 50, Παρατηρήσεις). [Γενική ενικ.: *unius*. Δοτική. ενικ.: *uni*. Στον πληθ. χρησιμοποιείται: i) όταν συνοδεύει όνομα που έχει μόνο πληθ. αριθμό (*pluralia tantum*), π.χ. *unae litterae* = μία επιστολή· ii) όταν λειτουργεί ως αντωνυμικό επίθ., με τη σημασία «μόνος, μόνη, μόνο» ή «ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο», π.χ. *uni Graeci* = μόνο οι Έλληνες. Άρα, η συγκεκριμένη *tibi uni* του Μαθήματος 33 έχει και πληθ. αριθμό.]

C. = Gaius: ονομαστική ενικ. του ουσ. *Gaius, Gaii / Gai* (αρσ. β' κλ.) = ο Γάιος. [Κλητική ενικ.: *Gai*. Το όνομα *Gaius* το συντομογραφούσαν *C.* ή *G.*]

Caesar: κλητική ενικ. του ουσ. *Caesar, Caesaris* (αρσ. γ' κλ.) = ο Καίσαρας.

quae: αιτιατική πληθ., ουδ. γένους, της αναφορικής αντων. *qui, quae, quod* = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

iacere: απαρέμφατο ενεστώτα ενεργ. φωνής του ρήμ. *iaceo, iacui, iacitum, iacere* (2) = 1. κείμαι, βρίσκομαι· 2. εδώ: κείτομαι.

sentis: β' ενικ. οριστικής ενεστώτα ενεργ. φωνής του ρήμ. *sentio, sensi, sensum, sentire* (4) = 1. καταλαβαίνω· 2. εδώ: ξέρω· 3. πιστεύω, κρίνω· 4. αισθάνομαι.

perculsa: αιτιατική πληθ., ουδ. γένους, της μτχ. παρακειμένου παθητ. φωνής του ρήμ. *percello, perculi, perculsum, percellere* (3) = ανατρέπω.

atque: συμπλεκτικός (παρατακτικός) σύνδεσμος = και.

prostrata: αιτιατική πληθ., ουδ. γένους, της μτχ. παρακειμένου παθητ. φωνής του ρήμ. *prosterno, prostravi, prostratum, prosternere* (3) = 1. ρίχνω κάτω· 2. καταλύω.

impetu: αφαιρετική ενικ. του ουσ. *impetus, impetus* (αρσ. δ' κλ.) = 1. η ορμή· 2. εδώ: η λαίλαπα.

belli: γενική ενικ. του ουσ. *bellum, belli* (ουδ. β' κλ.) = ο πόλεμος.

ipsius: γενική ενικ., ουδ. γένους, της δεικτικής (ως οριστικής) αντων. *ipse, ipsa, ipsum* = ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο.

quod: ονομαστική ενικ., ουδ. γένους, της αναφορικής αντων. *qui, quae, quod* = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

nesesse: ονομαστική ενικ., ουδ. γένους, του άκλιτου, ελλειπτικού επιθ. *nesesse* = 1. αναγκαίος· 2. αναπόφευκτος. [Έχει μόνο ονομαστική και αιτιατική ενικ. ουδ. γένους.]

fuit: γ΄ ενικ. οριστικής παρακειμένου του ρήμ. *sum, fui, -, esse* = 1. είμαι· 2. υπάρχω.

constituenda (sunt): γ΄ πληθ. οριστικής ενεστώτα της παθητ. περιφραστικής συζυγίας του ρήμ. *constituo, constitui, constitutum, constituere* (3) = 1. δημιουργώ· 2. εδώ: αναδιοργανώνω, αποκαθιστώ· 3. αποφασίζω· **constituenda:** ονομαστική πληθ., ουδ. γένους, του γερουνδιακού του ρήμ. *constituo*.

iudicia: ονομαστική πληθ. του ουσ. *iudicium, iudicii / iudici* (ουδ. β΄ κλ.) = 1. η δικαστική κρίση ή η δικαστική διαδικασία· 2. εδώ: το δικαστήριο· στον πληθ.: **iudicia** = τα δικαστήρια, γενικότερα η δικαιοσύνη (ως θεσμός).

revocanda (est): γ΄ ενικ. οριστικής ενεστώτα της παθητ. περιφραστικής συζυγίας του ρήμ. *revoco, revocavi, revocatum, revocare* (1) = 1. ανακαλώ· 2. εδώ: αποκαθιστώ· **revocanda:** ονομαστική ενικ., θηλ. γένους, του γερουνδιακού του ρήμ. *revoco*.

fides: ονομαστική ενικ. του ουσ. *fides, fidei* (θηλ. ε΄ κλ.) = 1. η πίστη· 2. εδώ: η εμπορική πίστη· 3. η εμπιστοσύνη· 4. η αξιοπιστία. [Δεν έχει πληθ. αριθμό.]

comprimendae (sunt): γ΄ πληθ. οριστικής ενεστώτα της παθητ. περιφραστικής συζυγίας του ρήμ. *comprimo, compressi, compressum, comprimere* (3) = 1. χαλιναγωγώ· 2. περιορίζω· **comprimendae:** ονομαστική πληθ., θηλ. γένους, του γερουνδιακού του ρήμ. *comprimo*.

libidines: ονομαστική πληθ. του ουσ. *libido, libidinis* (θηλ. γ΄ κλ.) = το πάθος.

propaganda (est): γ΄ ενικ. οριστικής ενεστώτα της παθητ. περιφραστικής συζυγίας του ρήμ. *propago, propagavi, propagatum, propagare* (1) = αφήνω απογόνους, διαιωρίζω το είδος· **propaganda:** ονομαστική ενικ., θηλ. γένους, του γερουνδιακού του ρήμ. *propago*.

suboles: ονομαστική ενικ. του ουσ. *suboles, subolis* (θηλ. γ΄ κλ.) = οι απόγονοι· **propaganda suboles** = πρέπει να επιδιωχθεί η αύξηση του πληθυσμού. [Γενική πληθ.: *subolum*. Ο ενικ. και ο πληθ. χρησιμοποιούνται συνήθ. με την ίδια σημασία.]

omnia: ονομαστική πληθ., ουδ. γένους, του επιθ. της γ΄ κλ. *omnis, omnis, omne* = όλος.

quae: ονομαστική πληθ., ουδ. γένους, της αναφορικής αντων. *qui, quae, quod* = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

dilapsa: ονομαστική πληθ., ουδ. γένους, της μτχ. παρακειμένου του ρήμ. *dilabor, dilapsus sum, dilabi* (3, αποθ.) = καταρρέω.

iam: χρονικό επίρρ. = ήδη, πια, πλέον.

difflexerunt: γ΄ πληθ. οριστικής παρακειμένου ενεργ. φωνής του ρήμ. *diffluo, diffluxi, difflectum, diffluere* (3) = 1. διαρρέω· 2. εδώ: καταλύομαι.

severis: αφαιρετική πληθ., θηλ. γένους, του επιθ. της β΄ κλ. *severus, severa, severum* = αυστηρός.

legibus: αφαιρετική πληθ. του ουσ. *lex, legis* (θηλ. γ΄ κλ.) = ο νόμος.

vincienda sunt: γ΄ πληθ. οριστικής ενεστώτα της παθητ. περιφραστικής συζυγίας

του ρήμ. *vincio, vinxi, vinctum, vincere* (4) = 1. εδώ: στερεώνω· 2. δένω· *vincienda*: ονομαστική πληθ., ουδ. γένους, του γερουνδιακού του ρήμ. *vincio*.

in: πρόθεση (+ αφαιρετική) = σε.

tanto: αφαιρετική ενικ., ουδ. γένους, της δεικτικής αντων. *tantus, tanta, tantum* = 1. τόσοσ, τόση, τόσο· 2. εδώ: τόσο μεγάλος / μεγάλη / μεγάλο, τόσο φοβερός / φοβερή / φοβερό.

civili: αφαιρετική ενικ. ουδ. γένους, του επιθ. της γ' κλ. *civilis, civilis, civile* = εμφύλιος.

bello: αφαιρετική ενικ., του ουσ. *bellum, belli* (ουδ. β' κλ.) = ο πόλεμος.

in: πρόθεση (+ αφαιρετική) = σε.

tanto: αφαιρετική ενικ., αρσ. γένους, της δεικτικής αντων. *tantus, tanta, tantum* = 1. τόσοσ, τόση, τόσο· 2. εδώ: τόσο μεγάλος / μεγάλη / μεγάλο, τόσο φοβερός / φοβερή / φοβερό.

ardore: αφαιρετική ενικ. του ουσ. *ardor, ardoris* (αρσ. γ' κλ.) = το πάθος.

animorum: γενική πληθ. του ουσ. *animus, animi* (αρσ. β' κλ.) = η ψυχή.

armorum: γενική πληθ. του ουσ. *arma, armorum* (ουδ. β' κλ.) = όπλα. [Δεν έχει ενικό αριθμό.]

quassata: ονομαστική ενικ., θηλ. γένους, της μτχ. παρακειμένου παθητ. φωνής του ρήμ. *quasso, quassavi, quassatum, quassare* (1) = συντρίβω· *quassata res publica* = η ρημαγμένη πολιτεία. [Το ρήμ. *quasso* είναι θαμιστικό του *quatio* = συντρίβω.]

res publica: ονομαστική ενικ. της συνεκφοράς *res publica* = η πολιτεία. [Η συνεκφορά αποτελείται από το ουσ. *res, rei* (θηλ. ε' κλ.) και από το επίθ. της β' κλ. *publicus, -a, -um* (= δημόσιος) στο θηλυκό του γένους. Χρησιμοποιείται κυρίως στον ενικό αριθμό, αλλά απαντούν τύποι της συνεκφοράς και στους δύο αριθμούς. Συχνά εμφανίζεται ενωμένη ως μία λέξη, αλλά οι δύο λέξεις που τη συναποτελούν κλίνονται χωριστά: *respublica, reipublicae, rempublicam, republica*.]

multa: αιτιατική πληθ., ουδ. γένους, του επιθ. της β' κλ. *multus, multa, multum* = πολύς. [Παραθετικά κυρίως στον πληθ.: ΣΥΓΚΡ.: *plures, -es, -a*. ΥΠΕΡΘ.: *plurimi, -ae, -a*.]

perdidit: γ' ενικ. οριστικής παρακειμένου ενεργ. φωνής του ρήμ. *perdo, perdidit, perditum, perdere* (3) = χάνω.

ornamenta: αιτιατική πληθ. του ουσ. *ornamentum, ornamenti* (ουδ. β' κλ.) = το στολίδι, το διακριτικό.

dignitatis: γενική ενικ. του ουσ. *dignitas, dignitatis* (θηλ. γ' κλ.) = το κύρος. [Γενική πληθ.: *dignitatum & dignitatum*.]

praesidia: αιτιατική πληθ. του ουσ. *praesidium, praesidii / praesidi* (ουδ. β' κλ.) = το στήριγμα.

stabilitatis: γενική ενικ. του ουσ. *stabilitas, stabilitatis* (θηλ. γ' κλ.) = η σταθερότητα. [Δεν έχει πληθ. αριθμό.]

- suae:** γενική ενικ., θηλ. γένους, της κτητικής αντων. του γ΄ προσ. για 1 κτήτορα *suus, sua, suum* = δικός του, δική του, δικό του.
- multa:** αιτιατική πληθ., ουδ. γένους, του επιθ. της β΄ κλ. *multus, multa, multum* = πολύς. [Παραθετικά κυρίως στον πληθ.: ΣΥΓΚΡ.: *plures, -es, -a*. ΥΠΕΡΘ.: *plurimi, -ae, -a*.]
- que:** συμπλεκτικός (παρατακτικός) σύνδεσμος = και. [Είναι εγκλιτική λέξη.]
- uterque:** ονομαστική ενικ., αρσ. γένους, του αντωνυμικού επιθ. *uterque, utraque, utrumque* = και ο ένας και ο άλλος, και οι δύο. [Γενική ενικ.: *utriusque*, Δοτική ενικ.: *utrique*. Βλ. σχολ. βιβλίο, Μάθημα 33, Λεξιλόγιο.]
- dux:** ονομαστική ενικ. του ουσ. *dux, ducis* (αρσ. γ΄ κλ.) = ο αρχηγός, ο στρατηγός.
- fecit:** γ΄ ενικ. οριστικής παρακειμένου ενεργ. φωνής του ρήμ. *facio, feci, factum, facere* (3, 15 σε -io) = κάνω. [β΄ ενικ. προστακτικής ενεστώτα ενεργ. φων.: *fac*.]
- armatus:** ονομαστική ενικ., αρσ. γένους, του επιθ. της β΄ κλ. *armatus, armata, armatum* = 1. οπλισμένος· 2. εδώ: στον πόλεμο. [Πρόκειται για επιθετικοποιημένη μτχ. παρακειμένου παθητ. φωνής του ρήμ. *armo, armavi, armatum, armare* (1) = οπλίζω, εξοπλίζω.]
- quae:** αιτιατική πληθ., ουδ. γένους, της αναφορικής αντων. *qui, quae, quod* = ο οποίος, η οποία, το οποίο.
- idem:** ονομαστική ενικ., αρσ. γένους, της δεικτικής (ως επαναληπτικής) αντων. *idem, eadem, idem* = ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο.
- togatus:** ονομαστική ενικ., αρσ. γένους, του επιθ. της β΄ κλ. *togatus, togata, togatum* = 1. τηβεννοφόρος· 2. εδώ: στην ειρήνη.
- fieri:** απαρέμφατο ενεστώτα παθητ. φων. του ανώμ. ρήμ. *fit, factus sum, fieri* = γίνομαι. [Χρησιμοποιείται ως παθητικό του ρήμ. *facio, feci, factum, facere* (3, 15 σε -io).]
- prohibisset:** γ΄ ενικ. υποτακτικής υπερσυντελικού ενεργ. φωνής του ρήμ. *prohibeo, prohibui, prohibitum, prohibere* (2) = εμποδίζω.
- quare:** συμπερασματικός (παρατακτικός) σύνδεσμος = επομένως.
- subveniendum est:** γ΄ ενικ. οριστικής ενεστώτα της παθητ. περιφραστικής συζυγίας του ρήμ. *subvenio, subveni, subventum, subvenire* (4) = βοηθώ· *subveniendum:* ονομαστική ενικ., ουδ. γένους, του γερουνδιακού του ρήμ. *subvenio*.
- reipublicae:** δοτική ενικ. της συνεκφοράς *res publica* = 1. εδώ: η πολιτεία, ειδικότερα, το κράτος και το πολίτευμα της Ρώμης κατά τη δημοκρατική περίοδο, σε αντιδιαστολή προς τη βασιλεία ή την αυτοκρατορική εξουσία· 2. η πατρίδα· ειδικότερα, η ευημερία, το κοινό καλό, το συμφέρον της ρωμαϊκής πολιτείας. [Η συνεκφορά αποτελείται από το ουσ. *res, rei* (θηλ. ε΄ κλ.) και από το επίθ. της β΄ κλ. *publicus, -a, -um* (= δημόσιος) στο θηλυκό του γένους. Χρησιμοποιείται κυρίως στον ενικό αριθμό, αλλά απαντούν τύποι της συνεκφοράς και στους δύο αριθμούς. Συχνά εμφανίζεται ενωμένη ως μία λέξη, αλλά οι δύο λέξεις που τη συναποτελούν κλίνονται χωριστά: *respublica, reipublicae, rempublicam, republica*.]

omnia: ονομαστική πληθ., ουδ. γένους, του επιθ. της γ' κλ. *omnis, omnis, omne* = όλος.

nunc: χρονικό επίρρ. = τώρα.

belli: γενική ενικ. του ουσ. *bellum, belli* (ουδ. β' κλ.) = ο πόλεμος.

vulnera: ονομαστική πληθ. του ουσ. *vulnus, vulneris* (ουδ. β' κλ.) = το τραύμα.

tibi: δοτική ενικ. του β' προσ. της προσωπικής αντων.

sananda sunt: γ' πληθ. οριστικής ενεστώτα της παθητ. περιφραστικής συζυγίας του ρήμ. *sano, sanavi, sanatum, sanare* (1) = θεραπεύω· *sananda:* ονομαστική πληθ., ουδ. γένους, του γερονδιακού του ρήμ. *sano*.

quibus: δοτική πληθ., ουδ. γένους, της αναφορικής αντων. *qui, quae, quod* = ο οποίος, η οποία, το οποίο.

praeter: πρόθεση (+ αιτιατική) = εκτός από.

te: αιτιατική ενικ. του β' προσ. της προσωπικής αντων.

mederi: απαρέμφατο ενεστώτα του ρήμ. *medeor, -, mederi* (2, αποθ.) = γιατρέυω. [Προσοχή: οι συντελικοί χρόνοι αναπληρώνονται από τους αντίστοιχους τύπους του ρημ. *sano* (παρακείμενος: *sanavi*· υπερσυντέλικος: *sanaveram*· συντ. μέλλοντας: *sanavero*).]

nemo: ονομαστική ενικ., αρσ. γένους, της αόριστης ουσιαστικής αντων. *nemo, nemo* = κανένας, καμία. [Σημασιολογικά ως ουδέτερο γένος χρησιμοποιείται η αόριστη ουσιαστική αντων. *nihil* = τίποτα.]

potest: γ' ενικ. οριστικής ενεστώτα του ρήμ. *possum, potui, -, posse* = μπορώ.

5 Λεξιλογικοί πίνακες

5.1. Ουσιαστικά

Β' ΚΛΙΣΗ	Γ' ΚΛΙΣΗ	Δ' ΚΛΙΣΗ	Ε' ΚΛΙΣΗ
αρσενικά	αρσενικά	αρσενικά	θηλυκά
<i>animus, -i</i>	<i>ardor, ardoris</i>	<i>impetus, -us</i>	<i>fides, fidei</i> (s.t.)
ουδέτερα	<i>Caesar, Caesaris</i>		<i>res, rei</i>
<i>arma, -orum</i> (p.t.)	<i>dux, ducis</i>		
<i>bellum, -i</i>	θηλυκά		
<i>iudicium, -ii, (-i)</i>	<i>dignitas, dignitatis</i>		
<i>ornamentum, -i</i>	<i>lex, legis</i>		
<i>praesidium, -ii, (-i)</i>	<i>libido, libidinis</i>		
	<i>stabilitas, stabilitatis</i>		
	(s.t.)		
	<i>suboles, subolis</i>		
	ουδέτερα		
	<i>vulnus, vulneris</i>		

5.2. Παραθετικά επιθέτων

Β΄ ΚΛΙΣΗ		
θετικός	συγκριτικός	υπερθετικός
<i>armatus, -a, -um</i>	<i>armatior, -ior, -ius</i>	<i>armatissimus, -a, -um</i>
<i>multi, -ae, -a</i>	<i>plures, -es, -a</i>	<i>plurimi, -ae, -a</i>
<i>publicus, -a, -um</i>	—	—
<i>severus, -a, -um</i>	<i>severior, -ior, -ius</i>	<i>severissimus, -a, -um</i>
<i>togatus, -a, -um</i>	—	—

Γ΄ ΚΛΙΣΗ		
θετικός	συγκριτικός	υπερθετικός
<i>civilis, -is, -e</i>	—	—
<i>necesse</i>	—	—
<i>omnis, -is, -e</i>	—	—

Τα επιρρήματα του κειμένου δεν έχουν παραθετικά.

5.3. Αντωνυμίες

<i>idem, eadem, idem</i>	δεικτική (ως επαναληπτική)
<i>ipse, ipsa, ipsum</i>	δεικτική (ως οριστική)
<i>nemo, nemo</i>	αόριστη ουσιαστική
<i>qui, quae, quod</i>	αναφορική
<i>suus, sua, suum</i>	κτητική
<i>tantus, -a, -um</i>	δεικτική
<i>tu</i>	προσωπική β΄ προσ.
<i>unus, una, unum</i>	αντωνυμικό επίθετο
<i>uterque, utraque, utrumque</i>	αντωνυμικό επίθετο

5.4. Αρχικοί χρόνοι ρημάτων

ΕΝΕΣΤ.	ΠΑΡΑΚ.	ΣΟΥΠ.	ΑΠΑΡΕΜΦ.	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
sum	fui	—	esse	ανώμ.
fio	factus sum	—	fieri	ανώμ.
possum	potui	—	posse	ανώμ.

ΕΝΕΣΤ.	ΠΑΡΑΚ.	ΣΟΥΠ.	ΑΠΑΡΕΜΦ.	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Α' ΣΥΖΥΓΙΑ				
armo	armavi	armatum	armare	
excito	excitavi	excitatum	excitare	
revoco	revocavi	revocatum	revocare	
propago	propagavi	propagatum	propagare	
quasso	quassavi	quassatum	quassare	
sano	sanavi	sanatum	sanare	
Β' ΣΥΖΥΓΙΑ				
iaceo	iacui	iacitum	iacere	
medeor	(sanavi)	—	mederi	αποθ.
prohibeo	prohibui	prohibitum	prohibere	
Γ' ΣΥΖΥΓΙΑ				
comprimo	compressi	compressum	comprimere	
constituo	constitui	constitutum	constituere	
diffluo	diffluxi	difflictum	diffluere	
facio	feci	factum	facere	15 σε -io
percello	perculi	perculsum	percellere	
perdo	perdidi	perditum	perdere	
prosterno	prostravi	prostratum	prosternere	
dilabor	dilapsus sum		dilabi	αποθ.
Δ' ΣΥΖΥΓΙΑ				
subvenio	subveni	subventum	subvenire	
sentio	sensi	sensum	sentire	
vincio	vinxi	vincium	vincire	

6

Κλιτικά υποδείγματα

Singularis					
Nom.	omne	Caesar	perculsum	prostratum	impetus
Gen.	omnis	Caesaris	perculsi	prostrati	impetus
Dat.	omni	Caesari	perculso	prostrato	impetui
Acc.	omne	Caesarem	perculsum	prostratum	impetum
Voc.	omne	Caesar	perculsum	prostratum	impetus
Abl.	omni	Caesare	perculso	prostrato	impetu

	Pluralis				
Nom.	omnia	Caesares ⁹	perculsa	prostrata	impetus
Gen.	omnium	Caesarum	percussorum	prostratorum	impetuum
Dat.	omnibus	Caesaribus	percussis	prostratis	impetibus
Acc.	omnia	Caesares	perculsa	prostrata	impetus
Voc.	omnia	Caesares	perculsa	prostrata	impetus
Abl.	omnibus	Caesaribus	percussis	prostratis	impetibus

	Singularis				
Nom.	iudicium	fides	libido	suboles	severa lex
Gen.	iudicii / -i	fidei	libidinis	subolis	severae legis
Dat.	iudicio	fidei	libidini	suboli	severae legi
Acc.	iudicium	fidem	libidinem	subolem	severam legem
Voc.	iudicium	fides	libido	suboles	severa lex
Abl.	iudicio	fide	libidine	subole	severa lege

	Pluralis				
Nom.	iudicia	—	libidines	suboles	severae leges
Gen.	iudiciorum	—	libidinum	subolum	severarum legum
Dat.	iudiciis	—	libidinibus	subolibus	severis legibus
Acc.	iudicia	—	libidines	suboles	severas leges
Voc.	iudicia	—	libidines	suboles	severae leges
Abl.	iudiciis	—	libidinibus	subolibus	severis legibus

	Singularis				
Nom.	civile bellum	ardor	animus	—	res publica
Gen.	civilis belli	ardoris	animi	—	rei publicae
Dat.	civili bello	ardori	animo	—	rei publicae
Acc.	civile bellum	ardorem	animum	—	rem publicam
Voc.	civile bellum	ardor	anime	—	res publica
Abl.	civili bello	ardore	animo	—	re publica

	Pluralis				
Nom.	civilia bella	ardores	animi	arma	(res publicae)
Gen.	civilium bellorum	ardorum	animorum	armorum	(rerum publicarum)
Dat.	civilibus bellis	ardoribus	animis	armis	(rebus publicis)
Acc.	civilia bella	ardores	animos	arma	(res publicas)
Voc.	civilia bella	ardores	animi	arma	(res publicae)
Abl.	civilibus bellis	ardoribus	animis	armis	(rebus publicis)

9. Τα κύρια ονόματα στον πληθυντικό χρησιμοποιούνται για πολλά πρόσωπα που έχουν το ίδιο όνομα ή για ομάδα προσώπων με κοινές ιδιότητες.

Singularis			
Nom.	ornamentum	dignitas	praesidium
Gen.	ornamenti	dignitatis	praesidii / -i
Dat.	ornamento	dignitati	praesidio
Acc.	ornamentum	dignitatem	praesidium
Voc.	ornamentum	dignitas	praesidium
Abl.	ornamento	dignitate	praesidio

Pluralis			
Nom.	ornamenta	dignitates	praesidia
Gen.	ornamentorum	dignitat(i)um	praesidorum
Dat.	ornamentis	dignitatibus	praesidiis
Acc.	ornamenta	dignitates	praesidia
Voc.	ornamenta	dignitates	praesidia
Abl.	ornamentis	dignitatibus	praesidiis

Singularis			
Nom.	stabilitas	uterque	vulnus
Gen.	stabilitatis	utriusque	vulneris
Dat.	stabilitati	utrique	vulneri
Acc.	stabilitatem	utrumque	vulnus
Voc.	stabilitas	—	vulnus
Abl.	stabilitate	utroque	vulnere

Pluralis			
Nom.	—	utrique	vulnera
Gen.	—	utrorumque	vulnerum
Dat.	—	utrisque	vulneribus
Acc.	—	utrosque	vulnera
Voc.	—	—	vulnera
Abl.	—	utrisque	vulneribus

Για την κλίση των αντωνυμιών του κειμένου βλ. Α΄ τόμο, Θέματα Θεωρίας Γραμματικής, σελ. 465 κ.ε.

7 Χρονικές αντικαταστάσεις

ΕΝΕΣΤ.	excitanda sunt	iacere	sentis	est	constituenda sunt
ΠΑΡΑΤ.	excitanda erant	—	sentiebas	erat	constituenda erant
ΜΕΛΛ.	excitanda erunt	iacitura esse	senties	erit	constituenda erunt
ΠΑΡΑΚ.	excitanda fuerunt	iacuisse	sensisti	fuit	constituenda fuerunt
ΥΠΕΡΣ.	excitanda fuerant	—	senseris	fuerat	constituenda fuerant
Σ.ΜΕΛΛ.	excitanda fuerint	—	senseris	fuerit	constituenda fuerint

ΕΝΕΣΤ.	revocanda est	comprimendae sunt	propaganda est	dilabentia
ΠΑΡΑΤ.	revocanda erat	comprimendae erant	propaganda erat	—
ΜΕΛΛ.	revocanda erit	comprimendae erunt	propaganda erit	dilapsura
ΠΑΡΑΚ.	revocanda fuit	comprimendae fuerunt	propaganda fuit	dilapsa
ΥΠΕΡΣ.	revocanda fuerat	comprimendae fuerant	propaganda fuerat	—
Σ.ΜΕΛΛ.	revocanda fuerit	comprimendae fuerint	propaganda fuerit	—

ΕΝΕΣΤ.	diffluunt	vincienda sunt	perdit	facit	fieri
ΠΑΡΑΤ.	difflebant	vincienda erant	perdebat	faciebat	—
ΜΕΛΛ.	diffluent	vincienda erunt	perdet	faciet	factum iri
ΠΑΡΑΚ.	difffluxerunt / -ere	vincienda fuerunt	perdidit	fecit	facta esse
ΥΠΕΡΣ.	difffluxerant	vincienda fuerant	perdiderat	fecerat	facta fore
Σ.ΜΕΛΛ.	difffluxerint	vincienda fuerint	perdiderit	fecerit	—

ΕΝΕΣΤ.	prohibeat	subveniendum est	sananda sunt	mederi	potest
ΠΑΡΑΤ.	prohiberet	subveniendum erat	sananda erant	—	poterat
ΜΕΛΛ.	prohibiturus sit	subveniendum erit	sananda erunt	—	poterit
ΠΑΡΑΚ.	prohibuerit	subveniendum fuit	sananda fuerunt	(sanavisse)	potuit
ΥΠΕΡΣ.	prohibuisset	subveniendum fuerat	sananda fuerant	—	potuerat
Σ.ΜΕΛΛ.	—	subveniendum fuerit	sananda fuerint	—	potuerit

8 Συντακτική ανάλυση

1. *Omnia sunt excitanda tibi uni, C. Caesar*: κύρια πρότ. κρίσεως.

sunt excitanda: ρήμ. (έχουμε προσωπική σύνταξη, γιατί το γερουνδιακό ανήκει σε ρήμα ενεργητικό μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική) • *omnia*: υποκ. του *sunt excitanda* • *tibi*: δοτική προσωπική του ποιητικού αιτίου (ή του ενεργούντος προσώπου) στο *sunt excitanda* • *uni*: κατηγορηματικός προσδ. στο *tibi* • *C. Caesar*: κλητική προσφώνηση.

Παθητική περιφραστική συζυγία

Το γερουνδιακό είναι ρηματικό επίθετο παθητικής διάθεσης που λήγει σε *-ndus*, *-nda*, *-ndum* και κλίνεται κατά τα επίθετα της β' κλίσης. Αντιστοιχεί στα ρηματικά επίθετα σε *-τέος* της αρχαίας ελληνικής. Μαζί με το ρήμα *sum* σχηματίζει την παθητική περιφραστική συζυγία είτε σε προσωπική είτε σε απρόσωπη σύνταξη. Το ποιητικό αίτιο εκφράζεται με δοτική προσωπική του ποιητικού αιτίου (ή του ενεργού προσώπου).

Σύνταξη	Αιτιολόγηση	Παραδείγματα
Προσωπική σύνταξη Το γερουνδιακό συμφωνεί με το υποκείμενο του <i>sum</i> στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση (όπως ένα επιθετικό κατηγορούμενο).	Το γερουνδιακό προέρχεται από ρήμα μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική.	<i>Omnia sunt excitanda tibi uni.</i>
Απρόσωπη σύνταξη Το γερουνδιακό βρίσκεται στην ονομαστική ενικού του ουδετέρου γένους.	Το γερουνδιακό προέρχεται από ρήμα που είναι αμετάβατο ή που συντάσσεται με οποιαδήποτε άλλη πτώση εκτός από αιτιατική.	<i>Subveniendum reipublicae est tibi.</i>

Μετατροπή της παθητικής περιφραστικής συζυγίας σε *debeo* + τελικό απαρέμφατο

- 1ο βήμα: Το ποιητικό αίτιο του γερουνδιακού τίθεται σε ονομαστική πτώση ως υποκείμενο του *debeo*.
- 2ο βήμα: Το *debeo* παίρνει τον χρόνο και την έγκλιση του *sum* και συμφωνεί σε πρόσωπο και αριθμό με το υποκείμενο.
- 3ο βήμα: Το γερουνδιακό μετατρέπεται σε τελικό απαρέμφατο ενεστώτα ενεργητικής φωνής.
- 4ο βήμα: Το υποκείμενο της παθητικής περιφραστικής συζυγίας τίθεται σε αιτιατική πτώση ως αντικείμενο του απαρεμφάτου.
 π.χ. *Omnia sunt excitanda tibi uni.* → *Tu unus omnia excitare debes.*

2. *quae iacere sentis percussa atque prostrata impetu belli ipsius*: δευτ. επιθετική αναφορική πρότ., προσδιοριστική στο *omnia* (της πρότ. 1): εισάγεται με την αναφορική αντων. *quae*: εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει το πραγματικό· συγκεκριμένα, με οριστική ενεστώτα, γιατί αναφέρεται στο παρόν· λειτουργεί ως επιθετικός προσδ. στο *omnia* (της πρότ. 1).

sentis: ρήμ. • (ενν.) **tu:** υποκ. του *sentis* • **iacere:** ειδικό απαρέμφατο, αντικ. του

sentis • *quae*: υποκ. του *iacere* (ετεροπροσωπία) και των μτχ. *percussa* και *prostrata* • *percussa* / *prostrata*: επιθετικές μτχ., επιρρ. κατηγορούμενα του τρόπου στο υποκ. *quae* του *iacere* • *impetu*: αφαιρετική (οργανική) του μέσου¹⁰ στις μτχ. *percussa* και *prostrata* • *belli*: γενική υποκειμενική στο *impetu* • *ipsius*: επιθετικός προσδ.¹¹ στο *belli*.

3. *quod necesse fuit*: δευτ. επιθετική αναφορική πρότ., προσδιοριστική στο *belli* (της πρότ. 2)· εισάγεται με την αναφορική αντων. *quod*: εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει το πραγματικό· συγκεκριμένα, με οριστική παρακειμένου, γιατί αναφέρεται στο παρόν· λειτουργεί ως επιθετικός προσδ. στο *belli* (της πρότ. 2).

fuit: ρήμ. • *quod*: υποκ. του *fuit*. • *necesse*: κατηγορούμενο στο υποκ. *quod* του *fuit*.

4. *constituenda iudicia*: κύρια πρότ. κρίσεως.

constituenda (sunt): ρήμ. (έχουμε προσωπική σύνταξη, γιατί το γερουνδιακό ανήκει σε ρήμα ενεργητικό μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική) • *iudicia*: υποκ. του *constituenda (sunt)* • (ενν.) *tibi*: δοτική προσωπική του ποιπτικού αιτίου (ή του ενεργούντος προσώπου) στο *constituenda (sunt)*.

5. *revocanda fides*: κύρια πρότ. κρίσεως.

revocanda (est): ρήμ. (έχουμε προσωπική σύνταξη, γιατί το γερουνδιακό ανήκει σε ρήμα ενεργητικό μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική) • *fides*: υποκ. του *revocanda (est)* • (ενν.) *tibi*: δοτική προσωπική του ποιπτικού αιτίου (ή του ενεργούντος προσώπου) στο *revocanda (est)*.

6. *comprimendae libidines*: κύρια πρότ. κρίσεως.

comprimendae (sunt): ρήμ. (έχουμε προσωπική σύνταξη, γιατί το γερουνδιακό ανήκει σε ρήμα ενεργητικό μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική) • *libidines*: υποκ. του *comprimendae (sunt)* • (ενν.) *tibi*: δοτική προσωπική του ποιπτικού αιτίου (ή του ενεργούντος προσώπου) στο *comprimendae (sunt)*.

7. *propaganda suboles*: κύρια πρότ. κρίσεως.

propaganda (est): ρήμ. (έχουμε προσωπική σύνταξη, γιατί το γερουνδιακό ανήκει σε ρήμα ενεργητικό μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική) • *suboles*: υποκ. του *propaganda (est)* • (ενν.) *tibi*: δοτική προσωπική του ποιπτικού αιτίου (ή του ενεργούντος προσώπου) στο *propaganda (est)*.

8. *omnia [...] severis legibus vicienda sunt*: κύρια πρότ. κρίσεως.

vicienda sunt: ρήμ. (έχουμε προσωπική σύνταξη, γιατί το γερουνδιακό ανήκει σε ρήμα ενεργητικό μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική) • *omnia*: υποκ. του *vicienda sunt* • (ενν.) *tibi*: δοτική προσωπική του ποιπτικού αιτίου (ή του ενεργούντος προσώπου) στο *vicienda sunt* • *legibus*: αφαιρετική (οργανική) του μέσου στο *vicienda sunt* • *severis*: επιθετικός προσδ. στο *legibus*.

10. Σύμφωνα με το Βιβλ. καθγ. (σελ. 99), η αφαιρετική *impetu* είναι του μέσου. Σύμφωνα με άλλη άποψη, θα μπορούσε να θεωρηθεί αφαιρετική του ποιπτικού αιτίου.

11. Για τον χαρακτηρισμό της αντων. *ipse, ipsa, ipsum* ως επιθετικού προσδ. βλ. τη σχολική γραμματική (Λ.Γ., σελ. 160, σημ. 2).

9. *quae dilapsa iam diffluxerunt*: δευτ. επιθετική αναφορική πρότ., προσδιοριστική στο *omnia* (της πρότ. 8)· εισάγεται με την αναφορική αντων. *quae*· εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει το πραγματικό· συγκεκριμένα, με οριστική παρακειμένου, γιατί αναφέρεται στο παρελθόν· λειτουργεί ως επιθετικός προσδ. στο *omnia* (της πρότ. 8).

diffluxerunt: ρήμ. • *quae*: υποκ. του *diffluxerunt* και της μτχ. *dilapsa* • *dilapsa*: χρονική μτχ., συνημμένη στο *quae* • *iam*: επιρρ. προσδ. του χρόνου στο *diffluxerunt*.

10. *In tanto civili bello, in tanto ardore animorum et armorum, quassata res publica multa perdidit et ornamenta dignitatis et praesidia stabilitatis suae*: κύρια πρότ. κρίσεως.

perdidit: ρήμ. • *res publica*: υποκ. του *perdidit* και της μτχ. *quassata* • *ornamenta / praesidia*: αντικ.¹² του *perdidit* • *multa*: επιθετικός προσδ. στα *ornamenta* και *praesidia* • *dignitatis*: γενική αντικειμενική στο *ornamenta* • *stabilitatis*: γενική αντικειμενική στο *praesidia* • *suae*: επιθετικός προσδ. στο *stabilitatis*· εκφράζει άμεση (ή ευθεία) αυτοπάθεια • *quassata*: επιθετική μετοχή,¹³ επιθετικός προσδ. στο *res publica* • *in bello*: εμπρόθ. προσδ. του χρόνου στο *perdidit* • *civili*: επιθετικός προσδ. στο *bello* • *tanto* (το 1ο): επιθετικός προσδ. στο *civili bello* (επάλληλος επιθετικός προσδ.) • *in ardore*: εμπρόθ. προσδ. της κατάστασης στο *perdidit* • *tanto* (το 2ο): επιθετικός προσδ. στο *ardore* • *animorum / armorum*: γενικές υποκειμενικές στο *ardore*.

Η εμπρόθ. αφαιρετική του χρόνου *in bello* δηλώνει το πότε (χρονικός εντοπισμός). Επειδή η αφαιρετική *bello* συνοδεύεται από επιθετικό προσδ., θα μπορούσε να δηλωθεί ο χρόνος (το πότε) και με απρόθετη αφαιρετική: *in tanto civili bello = tanto civili bello*. Χρησιμοποιείται όμως εμπρόθ. αφαιρετική για έμφαση. Βλ. και Βιβλ. καθηγ., σελ. 56.

11. *multaque uterque dux fecit armatus*: κύρια πρότ. κρίσεως.

fecit: ρήμ. • *dux*: υποκ. του *fecit* • *multa*: αντικ του *fecit* • *uterque*: επιθετικός προσδ. στο *dux* • *armatus*: επιθ. μτχ., επιρρ. κατηγορούμενο του χρόνου (ή του τρόπου) στο υποκ. *dux* του *fecit*.

12. *quae idem togatus fieri prohibuisset*: δευτ. επιθετική αναφορική πρότ., προσδιοριστική στο *multa* (της πρότ. 11)· εισάγεται με την αναφορική αντων. *quae*· εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού του απραγματοποίητου, γιατί δηλώνει το αντίθετο του πραγματικού στο παρελθόν· λειτουργεί ως επιθετικός προσδ. στο *multa* (της πρότ. 11).

12. Ακολουθείται εδώ σύνταξη σύμφωνη με τη μτφρ. του Βιβλ. καθηγ. (σελ. 97)· θα εκλαμβάναμε το *multa* ως αντικ. (με τα *ornamenta* και *praesidia* ως επεξηγήσεις σε αυτό), αν ακολουθούσε κόμμα μετά το ρήμ. *perdidit*.

13. Κατά άλλη άποψη, είναι χρονικοαιτιολογική μτχ.

prohibuisset: ρήμ. • **idem:** υποκ. του ρήμ. • **fieri:** τελικό απαρέμφατο, αντικ. του ρήμ. • **quae:** υποκ. του απαρεμφάτου *fieri* (ετεροπροσωπία) • **togatus:** επιρρ. κατηγορούμενο του χρόνου (ή του τρόπου) στο υποκ. *idem* του *prohibuisset*.

Εκφορά διαταγής με απαρέμφατο

Στην πρόταση *quae idem togatus fieri prohibuisset* υπάρχει εκφορά διαταγής με απαρέμφατο. (Για περισσότερα βλ. σελ. 44, Παρατήρηση πρότ. 9.) Επειδή χρησιμοποιείται παθητικό τελικό απαρέμφατο, δίνεται έμφαση στο περιεχόμενο της απαγόρευσης και παραλείπονται τα πρόσωπα τα οποία αφορά η απαγόρευση (= το ποιντικό αίτιο του παθητικού απαρεμφάτου).

Ισοδύναμη ενεργητική σύνταξη: *quae idem togatus eos facere prohibuisset*.

Με το ενεργητικό τελικό απαρέμφατο δηλώνονται και τα πρόσωπα τα οποία αφορά η διαταγή (= το υποκείμενο του ενεργητικού απαρεμφάτου). [Εδώ πρόκειται για απαγόρευση που αφορά τους οπαδούς του Καίσαρα και του Πομπηίου (βλ. Βιβλ. καθηγ., σελ. 97).]

Λανθάνων υποθετικός λόγος του β΄ είδους

Υπόθεση: *togatus*

Απόδοση: *quae idem fieri prohibuisset* (υποτακτική υπερσυντελικού του απαγορευτικού)

Είναι απλός, λανθάνων υποθετικός λόγος του β΄ είδους: υπόθεση αντίθετη προς την πραγματικότητα στο παρελθόν.

Πλήρης μορφή του υποθετικού λόγου

Υπόθεση: *si togatus fuisset* (υποτακτική υπερσυντελικού του απαγορευτικού: για το παρελθόν)

Απόδοση: *quae idem fieri prohibuisset* (υποτακτική υπερσυντελικού του απαγορευτικού: για το παρελθόν)

13. Quare subveniendum reipublicae est: κύρια πρότ. κρίσεως.

subveniendum est: ρήμ. (έχουμε απρόσωπη σύνταξη, γιατί το γερονδιακό ανήκει σε ρήμα που δεν συντάσσεται με αιτιατική αλλά με δοτική) • **reipublicae:** αντικ. του *subveniendum est* • (ενν.) **tibi:** δοτική προσωπική του ποιντικού αιτίου (ή του ενεργούντος προσώπου) στο *subveniendum est* • **quare:** συμπερασματικός σύνδ., που συνδέει παρατακτικά με τα προηγούμενα.

14. et omnia nunc belli vulnera tibi sananda sunt: κύρια πρότ. κρίσεως.

sananda sunt: ρήμ. (έχουμε προσωπική σύνταξη, γιατί το γερονδιακό ανήκει σε ρήμα ενεργητικό μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική) • **vulnera:** υποκ. του *sananda sunt* • **omnia:** επιθετικός προσδ. στο *vulnera* • **tibi:** δοτική προσωπική του ποιντικού αιτίου (ή του ενεργούντος προσώπου) στο *sananda sunt* • **belli:** γενική

υποκειμενική στο *vulnera* • **nunc**: επιρρηματικός προσδ. του χρόνου στο *sananda sunt*.

15. quibus praeter te mederi nemo potest: δευτ. επιθετική αναφορική πρότ., προσδιοριστική στο *vulnera* (της πρότ. 14)· εισάγεται με την αναφορική αντων. *quibus*· εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει το πραγματικό· συγκεκριμένα, με οριστική ενεστώτα, γιατί αναφέρεται στο παρόν· λειτουργεί ως επιθετικός προσδ. στο *vulnera* (της πρότ. 14).

potest: ρήμ. • **nemo**: υποκ. του *potest* και του απαρεμφάτου *mederi* (ταυτοπροσωπία) • **mederi**: τελικό απαρέμφατο, αντικ. του *potest* • **quibus**: αντικ. του *mederi* • **praeter te**: εμπρόθ. προσδ. που δηλώνει εξαίρεση στο *potest*.

9

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Ανάλυση μετοχών σε δευτερεύουσες προτάσεις

1.1. *quae dilapsa iam diffluxerunt*

→ *quae, cum dilapsa essent, iam diffluxerunt*

quae, postquam / ut / simul dilapsa sunt, iam diffluxerunt

quae, cum dilapsa erant, iam diffluxerunt

1.2. *quassata res publica multa perdidit*

→ *res publica, quae quassata erat, multa perdidit*

2. Τροπή ενεργητικής σύνταξης σε παθητική

2.1. *In tanto civili bello, in tanto ardore animorum et armorum, quassata res publica multa perdidit et ornamenta dignitatis et praesidia stabilitatis suae;*

→ *In tanto civili bello, in tanto ardore animorum et armorum, quassata re publica multa perdita sunt et ornamenta dignitatis et praesidia stabilitatis eius;*

Το ποιητικό αίτιο εκφράζεται με απρόθετη αφαιρετική (*quassata re publica*), γιατί είναι άψυχο. Η κτητική αντωνυμία *suae* (επιθετικός προσδ.) αντικαθίσταται από τη γενική κτητική *eius*, ώστε να εκφραστεί η κτήση χωρίς αυτοπάθεια.

2.2. *multaque uterque dux fecit armatus*

→ *multaque facta sunt ab utroque duce armato*

3. Μετατροπή της παθητικής περιφραστικής συζυγίας σε *debeo* + τελικό απαρέμφατο (= μετατροπή της παθητικής σύνταξης σε ενεργητική)3.1. *Omnia sunt excitanda tibi uni, C. Caesar*

→ *Tu unus omnia excitare debes, C. Caesar*

3.2. *constituenda iudicia, revocanda fides, comprimendae libidines, propaganda suboles (tibi)*

→ *(tu) constituere iudicia, revocare fidem, comprimere libidines, propagare subolem debes*

3.3. omnia severis legibus (tibi) vincienda sunt

→ *(tu) omnia severis legibus vincire debes*

3.4. Quare (tibi) subveniendum reipublicae est et omnia nunc belli vulnera tibi sananda sunt.

→ *Quare (tu) subvenire reipublicae debes et tu omnia nunc belli vulnera sanare debes.*

Για τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η μετατροπή της παθητικής περιφραστικής συζυγίας σε *debeo* + τελικό απαρέμφατο βλ. Θέματα Θεωρίας Συντακτικού, σελ. 377.

4. Τροπή του ευθέως λόγου σε πλάγιο

4.1. Ε.Λ. Omnia sunt excitanda tibi uni, C. Caesar, quae iacere sentis percussa atque prostrata impetu belli ipsius, quod necesse fuit:

Π.Λ. *Cicero dicit C. Caesari omnia esse excitanda illi uni, quae iacere sentiat percussa atque prostrata impetu belli ipsius, quod necesse fuerit.*

Π.Λ. *Cicero dixit C. Caesari omnia esse excitanda illi uni, quae iacere sentiret percussa atque prostrata impetu belli ipsius, quod necesse fuisset.*

4.2. Ε.Λ. (tibi) constituenda iudicia (sunt), revocanda fides (est), comprimendae libidines (sunt), propaganda suboles (est);

Π.Λ. *Cicero dicit / dixit (illi) constituenda iudicia esse, revocandam fidem esse, comprimendas libidines esse, propagandam subolem esse.*

4.3. Ε.Λ. omnia quae dilapsa iam diffluxerunt, severis legibus vincienda sunt.

Π.Λ. *Cicero dicit omnia quae dilapsa iam diffluxerint, severis legibus vincienda esse.*

Π.Λ. *Cicero dixit omnia quae dilapsa iam diffluxissent, severis legibus vincienda esse.*

4.4. Ε.Λ. In tanto civili bello, in tanto ardore animorum et armorum, quassata res publica multa perdidit et ornamenta dignitatis et praesidia stabilitatis suae;

Π.Λ. *Cicero dicit / dixit in tanto civili bello, in tanto ardore animorum et armorum, quassatam rem publicam multa perdidisse et ornamenta dignitatis et praesidia stabilitatis suae.*

4.5. Ε.Λ. multaue uterque dux fecit armatus, quae idem togatus fieri prohibuisset.

Π.Λ. *Cicero dixit multaue utrumque ducem fecisse armatum, quae idem togatus fieri prohibuisset.*

Εάν εξαρτηθεί η παραπάνω ημιπερίοδος από **αρκτικό χρόνο** (π.χ. *dicit*), η υποτακτική *prohibuisset* θα παραμείνει αμετάβλητη, καθώς η υποτακτική του απαγορευτικού δεν ακολουθεί τους κανόνες της ακολουθίας χρόνων. Ωστόσο, στο σχολ. βιβλ. (και στη διδακτέα και εξεταστέα ύλη) δεν περιλαμβάνονται κανόνες μετατροπής των υποθετικών λόγων από τον ευθύ στον πλάγιο λόγο.

Από την άλλη πλευρά, στα κείμενα συναντούμε εξαρτημένους υποθετικούς λόγους, οπότε πρέπει να γνωρίζουμε τη μετατροπή τους σε ανεξάρτητους υποθετικούς λόγους.

4.6. Ε.Λ. *subveniendum reipublicae est et omnia nunc belli vulnere tibi sananda sunt, quibus praeter te mederi nemo potest.*

Π.Λ. *Cicero dicit subveniendum reipublicae esse et omnia tunc belli vulnere illi sananda esse, quibus praeter illum mederi nemo possit.*

Π.Λ. *Cicero dixit subveniendum reipublicae esse et omnia tunc belli vulnere illi sananda esse, quibus praeter illum mederi nemo posset.*

5. Τροπή πλάγιου λόγου σε ευθύ

5.1. Π.Λ. *quae iacere sentis percussa atque prostrata impetu belli ipsius*

Ε.Λ. *quae* (ή: *ea*) *iacent percussa atque prostrata impetu belli ipsius*

6. Άλλες συντακτικές ασκήσεις

6.1. *severis legibus*: Να αντικατασταθεί ο επιθετικός προσδιορισμός από ισοδύναμη αναφορική πρόταση.

→ *legibus, qui severi sunt*

6.2. *quae idem togatus fieri prohibuisset*: Να εκφραστεί με ενεργητικό απαρέμφατο η απαγόρευση την οποία, κατά τον Κικέρωνα, θα έπρεπε να έχουν απευθύνει ο Καίσαρας και ο Πομπήιος προς τους οπαδούς τους.

→ *quae idem togatus eos facere prohibuisset.*

[Βλ. σελ. 26, Συντακτική ανάλυση, Παρατήρηση πρότ. 12.]

6.3. *quae idem togatus fieri prohibuisset*: α. Να γραφεί η πλήρης μορφή του λανθάνοντος υποθετικού λόγου. β. Η πλήρης μορφή του υποθετικού λόγου να μετατραπεί στο είδος της ανοικτής υπόθεσης (στην ίδια χρονική βαθμίδα) και στο είδος της δυνατής ή πιθανής υπόθεσης.

→ α. *quae idem fieri prohibuisset, si togatus fuisset*

β. Ανοικτή υπόθεση: *quae idem fieri prohibuit, si togatus fuit*

Υπόθεση δυνατή ή πιθανή: *quae idem fieri prohibeat, si togatus sit*